

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr MARTY SKOCZYLAS
Rola dialogu w umacnianiu trwałości życia małżeńskiego
studium socjologiczne na przykładzie Domowego Kościoła
w Diecezji Bielsko-Żywieckiej

Autorka rozprawy

Jest dobrym zwyczajem akademickim, aby najpierw przedstawić człowieka – autora danego dzieła. To będzie w większym stopniu rolą Promotora. Chcę jednak zwrócić uwagę na istotne kwestie i jednocześnie wspomnieć o własnych zainteresowaniach naukowych.

Pani magister Martę Skoczylas nie znam osobiście, nie miałem okazji poznać bezpośrednio. Znalazłem jej publikację – rozdział w książce pt.: *Dialog w rodzinie fundamentem budowania tożsamości społecznej jej członków. Aspekt socjologiczny*. Można sądzić, że temat dialogu kulturowego, kryzysu w kulturze zachodniej i w rodzinie jest obszarem zainteresowań Kandydatki do stopnia naukowego doktora i jej badań od co najmniej kilku lat.

Co istotne, Promotor tejże Pani Doktorant – ks. prof. dr hab. Tadeusz Borutka – jest wybitnym specjalistą w obszarze badań społecznych, realizowanych w szerszym kontekście humanistycznym. Bezzwłocznie i z wielkim zainteresowaniem podjąłem się czytania i oceny tej dysertacji. Rzec dotyczy tematu i problemu ważnego dla praktyki społecznej, a także moich wieloletnich zainteresowań z perspektywy szerzej rozumianej socjologii kultury, teorii dialogów kulturowych, kulturowej globalizacji i problemu kryzysu cywilizacji zachodniej.

Perspektywa teoretyczna

Autorka rozprawy opiera się głównie na socjologii rodziny, teorii komunikacji/dialogu oraz czynników integracji/dezintegracji grupowej, co jest ważnym obszarem socjologii i nauk społecznych. Równoległe bazą dla rozważań naukowych jest tu nauka społeczna Kościoła Katolickiego. W warunkach polskich odwoływanie się do chrześcijańskiego systemu aksjonormatywnego i nauki społecznej Kościoła jest w pełni uzasadnione. Doktorantka

odwołuje się m.in. do myśli Martina Bubera, przytacza stan prawny, uwzględnia szeroko rozpoznaną literaturę przedmiotu.

Struktura pracy

Przygotowana przez magister Martę Skoczylas rozprawa składa się – w części głównej – z Wstępu, pięciu kolejnych rozdziałów z podrozdziałami, Zakończenia, Bibliografii, Wykazu skrótów, spisów wykresów, tabel i ilustracji, oraz Aneksu. Jest to struktura poprawna i przejrzysta, typowa dla prac empirycznych lub monograficznych (z racji zastosowania i wykorzystania różnych kategorii źródeł zastanych i wywołanych).

W rozdziałach I i II znajdujemy wprowadzenie teoretyczne, ustalenie języka pojęciowego oraz wyjaśnienie „Roli Kościoła Domowego w formacji małżonków i ich rodzin”. To znamienne, że „Wspólnota Ruchu Światło-Życie” i jej odgałęzienie - „Domowy Kościół” – zostały zorganizowane w Polsce właśnie jako antidotum na kryzys małżeństwa i rodziny, który to kryzys w Europie Zachodniej zaistniał już wcześniej.

Rozdział trzeci opisuje zastosowaną metodologię badań, o czym piszę poniżej. Rozdziały IV i V przedstawiają wyniki badań własnych Doktorantki. Zakończenie jest tu podsumowaniem przeprowadzonego procesu empirycznego. Wymienione tu wnioski, w liczbie siedmiu, zostały nazwane „problemami szczegółowymi”.

Strona metodologiczna

Wieloaspektowe omówienie tytułowego zagadnienia nie było zadaniem łatwym. Metodologii badań poświęcony został rozdział III. W zastosowanej metodologii Autorka stawia dwa główne pytania badawcze oraz cztery problemy szczegółowe, wszystkie w postaci pytań. Następnie formułuje 7 hipotez. Całość jest koherentna. Jedyne sugerowałbym wprowadzenie numeracji pytań badawczych i hipotez. Nie mam zastrzeżeń do wprowadzenia zmiennych i ich wskaźników oprócz tego, że wskaźnikiem zmiennej wieku jest np. data urodzenia. Ale rzeczywiście w kwestionariuszu zamieszczonym w Aneksie jest tylko wykropkowane miejsce, w które respondent mógł wpisać różne odpowiedzi, np. ilość przeżytych lat. W tej sytuacji przyjęcie formuły, że „wskaźnikami są odpowiedzi ankietowanych”, jest uzasadnione.

Kandydatka zastosowała arkusz obserwacji i wywiad swobodny ukierunkowany, do której to techniki narzędziami były dwa przyjęte kwestionariusze. Kolejną techniką, wykorzystaną w ramach badań, była analiza dokumentów. Zastosowano analizę treści

przekazów masowych – „analizie zostało poddane czasopismo *Domowy Kościół. List do wspólnot rodzinnych*, szczególnie dział poświęcony świadectwom członków wspólnoty. Analizie poddano 374 świadectwa napisane przez członków Domowego Kościoła, w dziale pt. „Świadectwa”, w 36 numerach [tego] czasopisma” (s. 84-85). Autorka wskazała, że „Właściwą część badań stanowił sondaż diagnostyczny przeprowadzony przy pomocy kwestionariusza ankiety stworzonej na potrzeby niniejszego badania” (s. 85). Nie znalazłem informacji o uprzednim zastosowaniu badania pilotażowego, którego celem byłoby sformułowanie kwestionariusza do badań właściwych.

Niewątpliwie wykorzystano także metodę analizy treści literatury przedmiotu, analizę dokumentów Kościoła i materiałów źródłowych, a także analizę treści przekazów masowych (netografia – strony internetowe). Metoda monograficzna wykorzystuje różne kategorie źródeł i opracowań naukowych, i tu właśnie coś takiego zostało z powodzeniem zastosowane.

W pełni poprawnie opisane zostały: charakterystyka terenu badań, organizacja i przebieg badań oraz charakterystyka próby badawczej. Przebadanych zostało N = 184 osoby.

Uwagi o treści rozprawy

Już we Wstępie znajdujemy wprowadzenie i uzasadnienie podjętego tematu. Autorka stawia tezę, że „Za najdoskonalszą formę komunikacji uważa się dialog.” (s. 7). Ten właśnie dialog, wzmocniony etyką chrześcijańską, może być szansą dla małżeństw i rodzin.

Mam wątpliwość, czy czynnikami dezintegracji w rodzinie są przede wszystkim warunki ekonomiczne, a problemem wewnętrznym – problem w komunikacji. Może w większym stopniu są to wzory i mody egoistycznego funkcjonowania? Ale to wykraczałoby poza ramy podjętego w tej rozprawie problemu badawczego. Owszem, na s. 22-23 jest uwaga o zmianach obyczajowych, które prowadzą do wzrostu liczby rozwodów.

Natomiast rolę dialogu zapewne trudno przecenić. Rozdział 1.4 bardzo mi się podoba, jako ujęcie interdyscyplinarne, będące nie tylko diagnozą sytuacji, ale też wskazaniem możliwości rozwiązania tego poważnego problemu społecznego.

Rola „Kościół Domowego” i dorobek ks. F. Blachnickiego godne są upowszechnienia. Można sądzić, że aktywność wspólnot parafialnych na rzecz pogłębiania życia religijnego i sakramentalnego, wzmocni nie tylko rodziny, przyczyni się do ich większej trwałości oraz właściwej funkcjonalności, ale też daje szansę na lepszą integrację społeczności lokalnych i całego polskiego Kościoła Katolickiego. Doktorantka opisała założenia organizacyjne i

formacyjne „Kościoła Domowego” oraz udział małżonków i ich rodzin w jego funkcjonowaniu.

Opis zastosowanej metodologii nie budzi zastrzeżeń. Kwestie metodologiczne zostały opisane w ośmiu podrozdziałach. O treści rozdziału III napisałem powyżej.

Rozdział IV przedstawia wyniki badań własnych dotyczących roli dialogu małżeńskiego w utrwalaniu jedności małżeńskiej. Wyniki zostały opisane i zilustrowane 19 rycinami / wykresami.

Profil osobowy członków „Domowego Kościoła” został przedstawiony w rozdziale V. Rzecz dotyczy tu postaw wobec religii i praktyki religijnej, stosunku do obowiązków małżeńskich, a także wzmocnienia więzi rodzinnych.

Trochę zabrakło osobnego rozdziału lub podrozdziału - „Dyskusji wyników”. Jako, że jest to praca empiryczna, w dyskusji zostałyby przeanalizowane wyniki podobnych badań innych autorów. Takie porównanie tychże do wyników badań własnych pozwoliłoby na bardziej jednoznaczne wskazanie na *novum* – jaką nową wiedzę wnosi do stanu wiedzy omawiana dysertacja.

Całość stanowi interesujące ujęcie wieloaspektowe. Wyniki zostały omówione i pokazane w 33 tabelach, na 35 wykresach i 5 rysunkach. Jedynie zarówno te rysunki i wykresy nazwałbym rycinami.

Bibliografia i omówienie stanu wiedzy

Bibliografia podzielona jest na cztery części: I. Źródła, II. Dokumenty Kościoła, III. Literatura, i IV. Netografia (s. 143-161). Samo zestawienie literatury przedmiotu i metodologicznej zawiera 111 pozycji. Są to głównie monografie naukowe i podręczniki, artykuły naukowe, ale też rozdziały w pracach zbiorowych. Zwłaszcza bogato reprezentowane są najważniejsze publikacje krajowe oraz obce, wydane w języku polskim. Trochę brakuje rozpoznania prac empirycznych autorów zagranicznych, opublikowanych w topowych periodykach naukowych. Natomiast Netografia jest dodatkowym uzupełnieniem, między innymi o dane GUS i ministerialne, co można tu uznać za trafne i wzbogacające stan wiedzy.

Jest to łącznie dobrze opracowany zbiór dokumentów i prac literatury przedmiotu; dobór właściwy i wystarczający. Aczkolwiek można byłoby dodatkowo uwzględnić w większym stopniu prace innych autorów badających podobne zagadnienia.

Kandydatka do stopnia doktora wykazała się szeroką erudycją w zakresie literatury przedmiotu, jakim jest interdyscyplinarny obszar podjętych tu zagadnień. Merytorycznie odnosi się on do prac wielu autorów. Rozpoznanie stanu wiedzy w tym zakresie jest w dysertacji bardzo dobre. W razie jednak przygotowania książkowego wydania tej pracy lub wykorzystania treści do publikacji w postaci artykułu w dobrym periodyku naukowym, proponowałbym uwzględnienie sugerowanych wyżej pozycji literaturowych.

Drobne uwagi techniczne i szczegółowe

Zwracam uwagę, że strona językowa tej rozprawy jest bez zastrzeżeń. Autorka wykazała dużą dbałość o stronę formalną, aby istotne treści przekazać poprawnym językiem. Jedyne nazwiska złożone, jak „Harwas – Napierała”, należy zapisywać bez spacji: „Harwas–Napierała”.

O nazywaniu rycin rysunkami i wykresami pisałem wyżej. Ale jest to sprawa umowna.

Podsumowanie

Chyba najważniejszym z wyników badań jest stwierdzenie, że „100% badanych odpowiedziało, że dialog małżeński wpływa pozytywnie na relacje ze współmałżonkiem”. Tym bardziej wskazanie na wartość dialogu w rodzinie okazuje się słuszne. Problem trwałości i funkcjonalności rodziny jest ważny społecznie, a jako problem naukowy – znajduje w tej dysertacji istotne wymiary poznawcze i aplikacyjne.

Przytoczone wyżej uwagi mają raczej charakter dyskusyjny lub dotyczą kwestii mniej istotnych, nie umniejszając wartości recenzowanej pracy. Opiniowana przeze mnie rozprawa spełnia wymogi ustawowe stawiane dysertacjom doktorskim, to jest art. 13 ust. 1 Ustawy z dnia 18 marca 2011 r., przynosząc nową wiedzę w zagadnieniach bardzo ważnych dla nauk humanistycznych i społecznych. Jej treść oceniam bardzo wysoko. Jest to prawdopodobnie najlepsza, jak dotąd, praca doktorska na temat roli komunikacji/dialogu w umacnianiu trwałości rodzin. Rozprawa ta posiada znaczące walory poznawcze i użytkowe (aplikacyjne); może więc i powinna zostać w całości lub części opublikowana, jako monografia tematyczna lub artykuł w liczącym się periodyku naukowym.

Wobec powyższego, wnoszę do Wysokiego Senatu Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie o dopuszczenie Pani magister Marty Skoczylas do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

